

Natuurbeschermingseducatie moet op de helling

Natuurbeschermingseducatie is een activiteit die een grote dosis verantwoordelijkheidsgevoel eist en die in de huidige samenleving het niveau van de klassieke natuurbescherming is ontgroeid.

Natuurbescherming is namelijk geevolueerd naar natuurbeheer en natuurbehoud en nog voordat deze termen goed zijn aangeslagen is reeds een ontwikkeling op gang gekomen die de natuur als afzonderlijk onderdeel van het levenspatroon wil laten vallen en denkt in termen van milieu, milieubeheer en milieubehoud. De oorzaak van deze snelle ontwikkeling is bekend, ze ligt in hetzelfde vlak als die de stroomversnelling heeft veroorzaakt waarin onze hele samenleving zich op het ogenblik bevindt: de invloed van de mens op zijn omgeving is dusdanig dat ze een bedreiging is geworden.

Deze gewijzigde problematiek eist uiteraard een gewijzigde aanpak, m.a.w. een gewijzigde natuurbeschermings- of milieu-educatie, maar het begint gaandeweg duidelijker te worden dat de huidige milieu-opvoeders het niveau van de traditionele natuurbescherming niet te boven kunnen komen. De liefde voor de natuur is nog steeds alléén zalig makend en de educatie en voorlichting meent daarom nog steeds met mooie bloemen, vlinders en wat dies meer zij een beter begrip voor het natuur- of milieubehoud te kunnen kweken. Ook de plannen van de educatiecommissie voor het natuurbeschermingsjaar 1970 gaan weer duidelijk die kant op. De Stichting Spaarpropaganda gaat via de Bondsspaarbanken meer dan 300.000 kleurenfoto's van vogels verspreiden op de Nederlandse scholen, het IVN gaat alle Nederlandse scholen voorzien van een bijzonder fraai gekleurde wandplaat van het Nederlandse bos en honderdduizenden mooie plaatjes die de kinderen bij het vastleggen van de herinnering in hun schriften kunnen gebruiken en in samenwerking met schoolbiologen en plantsoenendiensten gaat men de natuurbeschermingseducatie bovendien begeleiden met levend demonstratiemateriaal, in casu bloemen en planten.

Zonder afbreuk te willen doen aan de (betrekkelijke) waarde van mooie plaatjes en bloemen meent ondergetekende met prof. Voous, voorzitter van de voorbereidingscommissie, dat deze wijze van educatie onderwijs, sentimenteel en ondergeschikt is!

Deze conservatieve wijze van natuurbeschermingseducatie is bovendien onverantwoord omdat het risico van anti-propaganda verre van denkbeeldig is. In plaats van op te voeden tot een verstandig natuurbeheer kunnen mooie plaatjes heel gemakkelijk een uiteraard onbedoeld averechts effect hebben en dan wordt het doel dus helemaal voorbij geschoten. Het bekijken van mooie plaatjes (en films) is namelijk geheel vrijblijvend en ongeëngageerd, de oecologische confrontatie tussen de mens en zijn milieu blijft consequent buiten beschouwing en met al de liefde voor de natuur is het risico een weltevreden natuurvriend te worden dan verre van denkbeeldig. Een modern natuur- en milieubehoud is niet of nauwelijks gebaat met deze lieden, want dankzij deze mensen heeft het natuurbehoud de image dat zij de belangen van een selecte groep behartigt, een image waar we heel snel van af moeten.

Het alternatief

Natuurbeschermings- of milieueducatie met behulp van de schoonheid van de natuur is het dus niet, de opvoeding van de huidige en komende generatie(s) eist een bredere aanpak.

De klassieke natuurbeschermingseducatie was afgestemd op de klassieke belangen van het behoud van planten en dieren op ethische en esthetische gronden, de huidige milieupopvoeding moet zich dus consequent richten op de moderne problematiek. Dit impliceert dus niet dat de schoonheidsidealen en wat dies meer zij verdrongen zijn, zij behouden hun eigen waarde naast de andere maar vormen alleen niet meer de basis van de natuurbeschermings- of milieueducatie.

De moderne milieupopvoeding moet fundamenteel zijn gericht op de oecologische confrontatie tussen de mens en zijn milieu en zal dus bijvoorbeeld aandacht moeten besteden aan het belang van het natuurbehoud voor de bodembescherming. Erosie veroorzaakt hongersnood (bijvoorbeeld in de landen rond de Middellandse Zee) en de gedachte van een juist milieubeheer draagt dus in belangrijke mate bij tot het welzijn van de mensheid. Een puur economische factor is het belang van het natuurbehoud voor het toerisme. In Nederland zijn weliswaar slechts bepaalde gebieden (Zuid-Limburg, Veluwe, Friesland) in redelijk sterke mate afhankelijk van het toerisme, maar de tijd dat we een nationaal gerichte natuurbeschermingseducatie konden bedrijven is voorbij. Voor vele landen is toerisme (dankzij de natuur) van vitaal belang en zeker in een Europees natuurbeschermingsjaar mag deze factor, dit motief tot natuurbehoud dus, niet ontbreken. Het enorme belang van het natuurbehoud t.a.v. het natuurlijk- of biologisch evenwicht is evident, maar helaas nog vele men-

sen onbekend. Alleen dit motief alleen zou al genoeg zijn om natuurbehoud op grote schaal te rechtvaardigen, maar in de plannen van N 70 wordt ook hierover met geen woord gerept.

De hier voorgestelde wijziging van het educatiebeleid berust niet alleen op theoriën, maar put ook uit ervaring. Ruim een jaar geleden werd op het Katholiek Gelders Lyceum door schrijver dezes een aantal lessen gegeven over o.a. natuurbeheer en natuurbehoud en de scripties die naar aanleiding hiervan werden gemaakt toonden overduidelijk het engagement van de leerlingen. Waarschijnlijk dankzij de massamedia zijn de leerlingen van zelfs de laagste klassen al dusdanig vertrouwd met de problemen rond het welzijn van de mens dat deze meer aanspreken dan schoonheid en ethische argumenten.

(Overdrukken van de publikatie die naar aanleiding van deze ervaring werd opgesteld zijn verkrijgbaar bij het Didactisch Instituut, Universeel lab. Driehuizerweg 200 te Nijmegen).

Voorlichting

Tijdens het gesprek met prof. Voous, waarbij bovenstaande materie werd besproken, kwam tevens het tweede gezicht van N 70, het natuurbeschermingsjaar 1970, naar voren.

De gepresenteerde plannen wekken namelijk sterk de indruk dat de opzet van N 70 zeer behoudend is, maar prof. Voous bestrijdt deze opvatting met kracht. De eerste indruk dat we een conservatief natuurbeschermingsjaar tegemoet gaan zou dus fout zijn, in werkelijkheid zal ook in N 70 de evolutie van natuurbescherming naar milieubeheer worden gerealiseerd.

Het plan van de voorbereidingscommissie om het weidelandschap (met nachtegaal en groene kikker) te gaan behouden impliceert namelijk niet dat we hiertoe weer wat reservaten gaan oprichten; zonder afbreuk te willen doen aan de waarde van natuurreservaten vindt de voorzitter van de voorbereidingscommissie namelijk dat het natuur- of milieubehoud zich zeker niet mag toespitsen op reservaten, zelfs niet op landschapsreservaten. Het gaat hier om het integrale behoud van landschappen, waarin ook de mens een plaats heeft.

Voor de wilde ganzen - een ander object van N 70 - geldt een dergelijke redenering. Die wilde ganzen zijn slechts illustratiemateriaal, de indruk dat het hier alleen om het behoud van een soort gaat is dus verkeerd. Aan de hand van deze soort wil het natuurbeschermingsjaar - de naam is dus ook verkeerd gekozen, het gaat immers om milieubehoud - de oecologische confrontatie tussen de natuur en de mens, het milieu en de urbanisatie duidelijk maken. Dat een soort die aan de rand van de ondergang staat hier tevens mee is geholpen is meegenomen.

De propagandafilm, die de commissie over het ganzenprobleem en de waddenzee laat samenstellen, zal dan ook geen mooie natuurfilm mogen zijn, waar men geheel vrijblijvend naar kan gaan zitten kijken. Het risico van antipropaganda is hier dus wel onderkend en in deze films zal de ruimere problematiek dan ook aan bod komen: op de ganzenfilm de confrontatie tussen de mens en de ongecultiveerde natuur en op de waddenfilm (naast de internationale betekenis voor de trekvogels) het risico van inpoldering, vervuiling en overrecreatie.

Het is jammer dat de eerste indruk, de eerste presentatie aan de pers verkeerd is geweest. Het gezicht van het natuur- of milieubehoud is toch al niet te best en zowel bij de educatie als bij de voorlichting dient men dus uiterst zorgvuldig te werk te gaan. Voorlichting en opvoeding zijn aspecten van het natuur- of milieubehoud die een grote verantwoordelijkheid in zich dragen.

juli 1969

drs J. Th. J. M. Willems

Waarom doet hij dat? IV

Ik heb een dergelijk voorval meegemaakt afgelopen zomer, nl. juni '68. Het speelde zich af bij een geparkeerde auto die, voorzien van vier blinkende wioldoppen, de gehele dag op zijn inzittenden moest wachten. Een merel ♂ had kennelijk regelmatig met een collega-indringer te doen. Deze verscheen op verzoek in de spiegelende wioldop. Want zodra de merelman ging kijken was (uiteraard) zijn vijand weer aanwezig. Er volgde dan een gevecht van ongeveer tien minuten waarbij de snavel met overgave op de wioldop c.q. indringer werd gehakt. Na deze periode gaf hij zich gewonnen of slikte een overwinningswurm naar binnen. Hij kroop dan onder de wagon door om te zien wat hier te beleven viel. Waarschijnlijk tot zijn grote schrik kwam hij hier voor de zoveelste maal een ongewenste bezoeker tegen, en het hele gevecht begon weer van voren af aan. Na controle bleek de wioldop onbeschadigd en zijn nest op zes meter afstand met vier halfwas jongen gevuld.

We hebben zijn probleem opgelost door voor alle wielen een dik stuk karton te plaatsen.

Gorssel (Gld.)

J. W. Lensink